ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

ποιητική

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2018

[τεύχος είκοστό δεύτερο]

Κριτική

ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ ◅ Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ ◅ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ ◅
ΜΑΡΙΑ ΤΟΠΑΛΗ ◅ ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ ◅ ΑΛΚΗΣΤΙΣ ΣΟΥΛΟΓΙΑΝΝΗ ◅
ΛΕΝΑ ΚΑΛΛΕΡΓΗ ◅ ΜΑΡΙΑ ΚΑΜΗΛΑΚΗ ◅ ΕΙΡΗΝΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ◅ Μ.Κ. ΜΩΡΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΝΑΣ POETA UNIVERSALIS ΣΤΗ ΣΦΑΙΡΑ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ

Ἀλέξανδρος Ἴσαρης, *Ὀνειρολόγιο*, ἐκδόσεις Στερέωμα, Ἀθήνα, 2018

Ὁ Ἀλέξανδρος Ἴσαρης εἶναι ἕνας poeta universalis, ἕνας καθολικός δηλαδή δημιουργός, πού ὑπηρετεῖ τήν τέχνη μέ διάφορα ἐκφραστικά μέσα, κυρίως ὅμως διά τῶν λέξεων καί τῶν εἰκόνων. Ποιητής, μεταφραστής καί πεζογράφος, ζωγράφος καί φωτογράφος, ἀποτελεῖ μιά πολύπλευρη προσωπικότητα, ἰδιαίτερη καί ἰδιόμορφη περίπτωση στόν ἑλληνικό καλλιτεχνικό χῶρο, μέ εὐρεία παιδεία, ὑψηλή εὐρωπαϊκή κουλτούρα καί διαρκή παρουσία στά πνευματικά καί καλλιτεχνικά τεκταινόμενα. Κινεῖται μέ ἄνεση σέ ὅλες τίς τέχνες πού ὑπηρετεῖ, ἔχοντας ἀφήσει παντοῦ ἔντονη τή σφραγίδα του. Θεωρῶ, μάλιστα, ὅτι τό καλλιτεχνικό ἀφήγημα τοῦ Ἴσαρη εἶναι ἕνα καί τό αὐτό, τό ὁποῖο ξετυλίγεται κάθε φορά μέ διαφορετικό τρόπο, ἀνάλογα μέ τό εἶδος τῆς τέχνης τήν ὁποία ἐπιλέγει ὁ δημιουργός γιά νά ἐκφραστεῖ.

Τελευταῖο βιβλίο του εἶναι το *Ὀνειρολόγιο*, μιά καλαίσθητη συλλογή ἀπό τίς ἐκδόσεις Στερέωμα. Τό νέο πόνημα τοῦ Ἴσαρη, πέραν τοῦ περιεχομένου του, ἀποτελεῖ κόσμημα καί ὡς βιβλίο-ἀντικείμενο, καθώς εἶναι ὅλα ἐξαιρετικά ἐπιμελημένα μέχρι τήν τελευταία λεπτομέρεια.

Τό *Ὀνειρολόγιο*, ὅπως ἀναφέρει ὁ συγγραφέας στήν εἰσαγωγή του, δέν εἶναι παρά μιά ἐπιλογή ἀπό τά ὄνειρα πού κατέγραφε σ' ἕνα τετράδιο ἀπό τό 1981 καί ἑξῆς. Ἔχουμε λοιπόν σαράντα ἑπτά σύντομα ἤ πολύ σύντομα ὄνειρα, ἄλλα τρομακτικά κι ἄλλα εὐχάριστα. Ἡ

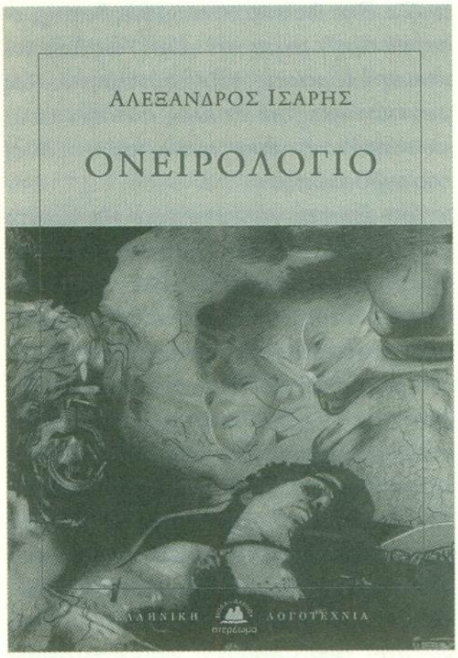

πραγματικότητα, ὡστόσο, δέν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι. Τά κείμενα πού διαβάζουμε στό βιβλίο, ἔστω καί ἄν ἔχουν τήν ἀφετηρία ἤ τή βάση τους σέ κάποια ὄνειρα, πού εἶδε πράγματι ὁ συγγραφέας, δέν εἶναι μιά ἁπλή καταγραφή ἐνυπνίων, ἀλλά καθαρές λογοτεχνικές καταθέσεις, ἐνίοτε ἀκαριαῖες. Ὁ Ἴσαρης, ἔστω καί ἄν ἡ πρώτη ὕλη του προσφέρθηκε ἐν ὕπνῳ, χρησιμοποιεῖ τά ὄνειρα γιά νά δημιουργήσει, δράττει τήν εὐκαιρία γιά νά κινηθεῖ καί νά δοκιμαστεῖ σέ μιά πρωτόγνωρη γιά τόν ἴδιο μορφή, τή λογοτεχνία τοῦ φανταστικοῦ· καί μάλιστα νά προβάλει, αὐτοαναφερόμενος καί αὐτοαναλυόμενος, βασικά στοιχεῖα τῆς ὀπτικῆς του γιά τόν ἑαυτό του καί τόν κόσμο. Τό τέχνασμα δηλαδή τοῦ ὀνείρου δέν εἶναι παρά μιά μικρή «ἀπάτη» τῆς γραφῆς του. Τά κείμενα τοῦ Ἴσαρη εἶναι γραμμένα μέ τρόπο ρεαλιστικό, παρά τήν ὀνειρική ἀτμόσφαιρα, καί διαβάζονται εἴτε ὡς ποιήματα σέ

πρόζα εἴτε ὡς συμπυκνωμένα διηγήματα, μέ ἀρχή, μέση καί τέλος, ὡς ἀστραπιαῖες ἐκφράσεις τοῦ ἀσυνείδητου, ὡς μικροϊστορίες μέ πολλές συνδηλώσεις, πού ὠθοῦν τόν ἀναγνώστη καί στή δική του ἐνδοσκόπηση.

Ἄν ἔπρεπε νά καταθέσω τήν πρώτη μου ἀντίδραση γιά τό βιβλίο, θά ἔλεγα ὅτι τό *Ὀνειρολόγιο* δέν εἶναι πάρα ὁ ἴδιος ὁ Ἴσαρης, ὁλοζώντανος ὁ συγγραφέας, ὁ ὁποῖος ἀποκαλύπτεται μπροστά μας ἀνακεφαλαιώνοντας καί συνοψίζοντας τή γενικότερη βιοθεωρία καί κοσμοαντίληψή του καί ἀποκρυσταλλώνοντας τήν καλλιτεχνική καί αἰσθητική ὀπτική του. Αὐτούσιος ὁ Ἴσαρης λοιπόν, καί ὄχι μόνο διότι τά ὄνειρα πού βλέπουμε, ἀκόμη κι ὅταν δέν εἶναι ἐμφανεῖς καί ἄμεσες οἱ συνδέσεις, ἀκόμη κι ὅταν ἐκτυλίσσονται σουρεαλιστικῷ τῷ τρόπῳ, συνδέονται ὁπωσδήποτε μέ τόν ψυχισμό μας. Ὁ Ἴσαρης εἶναι βεβαίως καλλιτέχνης, ἀλλά δέν παύει νά εἶναι ἄνθρωπος. Θά ἔλεγα ὅτι εἶναι ἕνας ἄνθρωπος πού καλλιτεχνεῖ καί παράλληλα ἕνας ἄνθρωπος πού εὐτυχεῖ, ὑποφέρει, χαίρεται, λυπᾶται, ἀρρωσταίνει, ἀναρρώνει καί βαδίζει τή ζωή του. Κάπως βέβαια διαφορετικά ἀπό τούς κοινούς θνητούς. Διότι βιώνει κάθε συναίσθημα, θετικό ἤ ἀρνητικό, καί τό μεταπλάθει σέ τέχνη. Ὁ Ἴσαρης δέν εἶναι ἕνας καλλιτέχνης πού δημιουργεῖ στό περιθώριο τῆς ζωῆς. Ἡ ζωή του ὁλόκληρη κινεῖται τόσο φυσικά μέσα στήν τέχνη ὥστε ταυτίζεται μαζί της. Ἔχω τήν πεποίθηση ὅτι τά ὄνειρα τοῦ Ἴσαρη εἶναι ἀντανακλάσεις τῆς ζωῆς του, ἀλλά κι ἐκεῖνα μέ τή σειρά τους ἔχουν ἐπηρεάσει σέ μεγάλο βαθμό τήν ὀπτική του γιά τά πράγματα. Ὑπάρχει ἑπομένως μιά διαδραστική σχέση ἀνάμεσά τους, μιά ὥσμωση, μιά διαπίδυση, μιά σαφής ἐπικοινωνία. Ἄλλωστε, γιά νά θυμηθοῦμε τόν Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο: «Ὅ,τι ὀνειρευόμαστε εἴμαστε / εἴμαστε ὅ,τι ἐπιθυμοῦμε».

Ὁ Ἴσαρης στό *Ὀνειρολόγιό* του συγκροτεῖ μιά συγκεκριμένη κοσμολογία. Μέσα στό βιβλίο διακρίνονται ποικίλες γραμμές, πού ὁριοθετοῦν διαφορετικούς τομεῖς. Ὑπάρχουν συγκεκριμένοι τόποι, πόλεις στίς ὁποῖες ὁ συγγραφέας ἔχει ζήσει, ὅπως ἡ Θεσσαλονίκη, ἤ ἄλλες πού ἐπανειλημμένως ἔχει ἐπισκεφτεῖ, ὅπως ἡ Μονεμβασιά καί ἡ Φλώρινα. Ὑπάρχει τό οἰκογενειακό περιβάλλον, κυρίως ἡ μητέρα του, ἀλλά καί ὁ πατέρας, οἱ θεῖοι καί ἐλάχιστα ἡ ἀδερφή, πρόσωπα πού τόν χαροποιοῦν ἀλλά καί τόν καταδυναστεύουν. Οἱ τσακωμοί ἐν ὕπνῳ μέ τή μητέρα, τό πιό ἀγαπημένο του πρόσωπο, δέν εἶναι τυχαῖοι, ἀφοῦ καί ἡ ἀγάπη κάποτε καταπιέζει. Ὑπάρχει ἕνα σύνολο ζώων, ζῶα μέ ποικιλία συμβολικῶν σημασιῶν, ἄλλοτε ὄμορφα καί φιλικά καί ἄλλοτε ἐπιθετικά, δόλια καί ἀπειλητικά: ἐλάφια καί ἄλογα, ἀλλά καί φίδια, τίγρεις, ἐλέφαντες, σαλαμάνδρες: «Μόλις ἄνοιξα τήν πόρτα τοῦ δωματίου μου εἶδα μιά τεράστια σαλαμάνδρα, πού κάλυπτε μεγάλο μέρος τοῦ τοίχου. Ἦταν μαύρη μέ κίτρινες κηλίδες, πού ὑπῆρχαν ἀκόμη καί στή μεγάλη οὐρά της. Δέν κουνιόταν καθόλου, λές κι εἶχε πέσει σέ χειμερία νάρκη. Τρόμαξα τόσο πολύ, πού παρέλυσα γιά μερικά λεπτά, γιατί δέν ἤξερα πῶς νά ἀντιδράσω» («Ἡ σαλαμάνδρα»). Παραπομπή στή *Μεταμόρφωση* τοῦ Kafka; Ὑπάρχει τό στερέωμα: ἄστρα, διαστημόπλοια, διπλά φεγγάρια, οὐράνια σώματα. Καί τέλος, καί σημαντικότερο, ὑπάρχουν προσωπικότητες ἀπό τό χῶρο τῆς τέχνης καί τῆς λογοτεχνίας: Proust, Musil, Ντοστογιέφσκι, Wagner, Χειμωνάς, Ταρκόφσκι, Καβάφης, Καρυωτάκης, Κάφκα, Κάλλας κ.ἄ., ἀκόμη καί

πολλοί αὐτόχειρες (στό ὁμώνυμο κείμενο-ὄνειρο), καλλιτέχνες δηλαδή καί συγγραφεῖς πού ἀγάπησε καί ἀγαπᾶ, πού συναναστράφηκε ἤ μετέφρασε καί οἱ ὁποῖοι μέ τόν τρόπο τους τόν γαλούχησαν, τόν ἐπηρέασαν καί συνέβαλαν στή διαμόρφωση τῆς προσωπικότητας καί τοῦ ἔργου του. Νά θυμίσω ὅτι στή δεύτερη ἑνότητα τῆς ποιητικῆς συλλογῆς του *Θά ἐπιστρέψω φωτεινός*, μέ τόν τίτλο «Προσωπογραφίες», παρουσιάζονται ἐν εἴδει ποιητικῶν βιογραφιῶν ποιήματα τιμῆς στούς δημιουργούς πού ἐδῶ ἐμφανίζονται στά ὄνειρά του. Ὁ Ἴσαρης μέσῳ τῶν κειμένων τοῦ *Ὀνειρολογίου* βρίσκει τήν εὐκαιρία νά ζήσει ὅπως θά ἤθελε μέ τούς ἀγαπημένους του, νά ἔρθει σέ ἄμεση ἐπαφή μέ ἐκείνους πού δέν μπόρεσε νά συναντήσει παρά μόνο στά ἔργα τους. Τό ὄνειρο γίνεται ἀφορμή, γιά νά κλείσει τούς λογαριασμούς του καί νά συνεχίσει τήν ἐπικοινωνία του μαζί τους ἤ νά περιπλανηθεῖ σέ σκηνές τῶν ἔργων τους. Βλέπει ἀκόμη καί θεατρικές παραστάσεις (π.χ. τόν *Βυσσινόκηπο* τοῦ Τσέχοφ). Ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν νήματα μιᾶς αὐτοβιογραφίας, ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, στήν ὁποία ἀναδεικνύεται μιά ζωή ὄχι εὐθύγραμμη ἀλλά τεθλασμένη καί ταραχώδης, μιά ζωή πού πάλλεται ἀπό δημιουργική διάσταση καί διάθεση, πού φανερώνει ἕνα πρόσωπο ζωντανό. Καί καθετί ζωντανό ἀπολαμβάνει τίς χαρές καί βιώνει καρτερικά τίς λύπες. «Τό πᾶν εἶναι ν' ἀντέχουμε» ἔλεγε ὁ Rilke, καί ὁ Ἴσαρης νομίζω ὅτι αὐτό ἀκριβῶς κάνει: «ἀντέχει».

Τό *Ὀνειρολόγιο* δομεῖται σ' ἕνα τετράπλευρο, τίς πλευρές τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν: ἡ νοσταλγία, τό ἄγχος τοῦ θανάτου, ὁ χρόνος καί ἡ βία. Ἡ νοσταλγία ὁδηγεῖ πίσω, στόν παράδεισο τῆς παιδικῆς καί ἐφηβικῆς ἡλικίας, τότε πού ὁ συγγραφέας παρατηροῦσε τά διαδραματιζόμενα τῆς ζωῆς, χωρίς νά ὑποφέρει ἀπό τό ἄχθος τῶν βασάνων. Ὁ θάνατος ἐμφανίζεται μέ διάφορα προσωπεῖα. Καί παρά τήν ἀγωνία του γιά τό ἀναπόφευκτο, ὁ δημιουργός δείχνει ὅτι προσπαθεῖ νά συμφιλιωθεῖ μέσῳ τῆς τέχνης του, ἀντιμετωπίζοντας τό θάνατο ὡς πραγματικότητα δημιουργικῆς ἀξιοποίησης. Διαβάστε, γιά παράδειγμα, τό ὑποδειγματικό «Ριζωμένοι ἄνθρωποι». Ἀλλά καί οἱ συναντήσεις μέ τούς νεκρούς ἀγαπημένους του δέν εἶναι παρά σπουδές θανάτου. Ὁ χρόνος ἐμφανίζεται κυρίαρχος καί ἀπειλητικός, τά ρολόγια δυναστεύουν τή ζωή: «Βρισκόμουν σ' ἕνα μεγάλο δωμάτιο, πού οἱ τοῖχοι του ἦταν καλυμμένοι μέ ρολόγια. Μικρά καί μεγάλα ρολόγια τοῦ τοίχου, τοῦ χεριοῦ, ρολόγια-ἀντίκες, ξυπνητήρια, μοντέρνα, χρυσά, ψηφιακά, ἀσημένια, πλατινένια ρολόγια, τό ἕνα κολλημένο δίπλα στ' ἄλλο. Ἀπό πάνω ὥς κάτω ὑπῆρχαν μόνο ρολόγια...» («Ὁ Βυσσινόκηπος») ἤ ἀλλοῦ: «Οἱ ἀριθμοί ἐξαφανίστηκαν καί ἔμεινε τό λευκό καντράν, σάν νά εἶχε σταματήσει ὁ χρόνος» («Μικρές φλογίτσες»). Παραπομπή στόν Dalí; Ἡ βία προκαλεῖ φόβο καί τρόμο, ὁ συγγραφέας εἴτε γίνεται ὁ ἴδιος δέκτης τῆς βίας, σάν νά ὑφίσταται μπούλινγκ (διαβάστε, γιά παράδειγμα, τήν ἐφιαλτική «Καθαρά Δευτέρα»), εἴτε καταγράφει τή βία πού ἀσκεῖται πρός ἄλλους, ὅπως στό ἐξαίρετο «Σάν σκυλί» γιά τόν Κάφκα. Σέ κάθε περίπτωση προκαλεῖ ἀγχωτικές καταστάσεις, ἀγωνία, ἀνασφάλεια καί ταραχή. Ἀπό τό ἄνω τετράπλευρο ἀπορρέουν καί ἄλλα ἐμφανῆ μοτίβα, ὅπως: ἡ ζωή μέσα ἀπό τίς μεταμορφώσεις της, ἡ ὁποία μεταπλάθεται σέ μνήμη, οἱ μεταπτώσεις, πανταχοῦ παροῦσες ὡς συστατικό στοιχεῖο τῆς ζωῆς καί τῆς γραφῆς του, ἡ ἀπογοήτευση καί ἡ μονα-

ξιά, ἡ ἀπομόνωση τοῦ καλλιτέχνη, ἡ ὑποκρισία τῆς ἐποχῆς μας, πού κουράζει καί γεννᾶ τάση γιά φυγή, ἡ ἀγάπη καί ὁ ἔρωτας, τά βάσανα καί οἱ ἀπειλές, καί ἐν τέλει ἡ φθορά.

Τά ὄνειρα τοῦ Ἴσαρη εἶναι γεμάτα συμβολισμούς, προκαλοῦν ἀναστάτωση ἤ προειδοποιοῦν. Μέσα στό *Ὀνειρολόγιο* δέν παρελαύνουν μόνο συμβάντα, πρόσωπα, ζῶα καί πράγματα, ἀλλά καί πλῆθος συναισθημάτων. Τά κείμενα τοῦ *Ὀνειρολογίου* εἶναι γεμάτα μέ φῶς καί σκοτάδι ταυτόχρονα, κινοῦνται ἀνάμεσα στήν ποίηση καί στήν πεζογραφία. Γιά τήν ἀκρίβεια εἶναι κείμενα μέ πολλή ποίηση μέσα τους (μέ τήν ἔννοια τῆς γλωσσικῆς ἐμβάθυνσης καί ἀφαίρεσης), ἀλλά χωρίς ἴχνος ποιητικισμοῦ, ἐνῶ παράλληλα προκαλοῦν ἔντονη ποιητική συγκίνηση (δές, γιά παράδειγμα, τό «Πικρό μέλι»). Τά ὄνειρα εἶναι παιχνίδια τοῦ ὑποσυνείδητου, συναίρεση γεγονότων καί αἰσθημάτων, συμφυρμός στοχασμῶν καί ἀπολογισμῶν ζωῆς, κι ὁ Ἴσαρης εἶναι σάν νά ζεῖ μιά φαντασίωση, μέ εἰκόνες τοῦ φανταστικοῦ. Οἱ συμπτώσεις, τό ἀπρόσμενο, οἱ ἀνατροπές, ὁ σαρκασμός καί ἡ σάτιρα κυριαρχοῦν στά ὄνειρά του, ὅπως καί στή ζωή μας. Ὁ συγγραφέας κάποιες φορές ἀφήνει ἀνοιχτά πολλά ἀπό τά κείμενά του, ὥστε νά τά συνεχίσει ὁ ἀναγνώστης ἤ νά τά ὀνειρευτεῖ ἐκ νέου μέ ἄλλον τρόπο.

Θεωρῶ ὅτι τό *Ὀνειρολόγιο* δίνει τήν εὐκαιρία στόν Ἴσαρη νά συμπτύξει σέ ἕνα βιβλίο τίς μεγάλες ἀγάπες του, τή μουσική, τή ζωγραφική καί τήν ποίηση, ἀλλά καί νά ἐκφράσει τόν φιλοσοφικό στοχασμό του γιά τή ζωή. Ἡ μουσική εἶναι πάντα παρούσα, ὁ συγγραφέας ἀκούει ἐν ὕπνῳ ἄριες, Lieder, ὀρατόρια, συμφωνίες, τραγούδια ἀπό ὀπερέτες ἤ ἐλαφρά ἑλληνικά καί ξένα. Ἀκούει συγκεκριμένους συνθέτες: Karl Orff, Chopin, Berlioz. Πολλές φορές εἰσπράττουμε τά ὄνειρά του σάν ζωγραφικούς πίνακες, ἄλλοτε ἐξπρεσιονιστικούς κι ἄλλοτε ὑπερρεαλιστικούς, ἤ ἀκόμη καί σάν ἀτόφια ποιήματα. Ὁ Ἴσαρης δέν ἀντιμετωπίζει τήν τέχνη οὔτε ὡς δέκτης οὔτε ὡς πομπός, ἀλλά ὡς τήν πραγματικότητα τῆς καθημερινότητάς του καί ἐν γένει τῆς ζωῆς του. Σέ ὅλα τά κείμενά του ὑποδύεται ρόλους, δέν εἶναι παρά ἡ περσόνα ὅλων τῶν ἡρώων του. Εἶναι ὁ Κάφκα, ὁ Καβάφης, ὁ Ταρκόφσκι, ὁ Ρίλκε καί τόσοι ἄλλοι, καί τοῦτο διότι ἔχει βιώσει ὅ,τι κι ἐκεῖνοι. Τά ὄνειρα δέν εἶναι παρά οἱ ἐκφράσεις τῶν διαφορετικῶν ἑαυτῶν του· τά παιχνίδια τοῦ ἀσυνείδητου καί τῆς σκληρῆς συνειδητότητας. Ὁ συγγραφέας διασχίζει τά φαράγγια τοῦ ὕπνου μέ ἀνοιχτά μάτια. Διότι ἀγρεύει ἀπό παντοῦ, γιά νά ἀμβλύνει τή θλίψη τῆς ζωῆς. Ἀναφέρω τό πρῶτο κείμενο τῆς συλλογῆς, «Τό κομμένο μου κεφάλι», ἕνα κομβικό τοῦ *Ὀνειρολογίου* γραπτό. Ἀποτελεῖ τή συμπύκνωση τῆς ζωῆς του ἀπό τήν εὐφροσύνη τῆς παιδικῆς ἡλικίας μέχρι τή σιωπή τῆς ὡριμότητας τῶν ἑβδομήντα. Εἶναι ὁ καλλιτέχνης, τό σῶμα, ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ γραφή τοῦ Ἴσαρη, ἑνός πολυτάλαντου πράγματι δημιουργοῦ, εἶναι μινιμαλιστική καί ἀφαιρετική, σωματική ἀναμφίβολα, ἐνῶ στηρίζεται συνήθως στήν ὑποβολή μέσῳ τῶν εἰκόνων, τοῦ ὀνείρου καί τῶν χρωματικῶν ἀποχρώσεων. Ἡ γλώσσα του εἶναι ποιητική καί ἀπογυμνωμένη, ἐκλεπτυσμένη καί ἰδιάζουσα, λυρική κατά βάσιν, παρά τήν ἔνταση καί τίς δραματικές ἐνίοτε ἀποχρώσεις. Ὁ Ἴσαρης δημιουργεῖ μ' ἕναν τρόπο διάφανο καί συνάμα δραστικό, «ἐξαπατᾶ» τόν ἀναγνώστη μέ τήν ἀμεσότητα καί τήν εἰλικρίνεια τῆς γραφῆς του, ἐνῶ ὁ ἀναγνώστης γίνεται συνδημιουργός καθώς βιώνει τά γεγραμμένα,

ἐνῶ παράλληλα ἀπολαμβάνει εὔχυμους καί εὔγευστους τούς καρπούς τοῦ δημιουργοῦ.

Τό *Ὀνειρολόγιο* τοῦ Ἀλέξανδρου Ἴσαρη, ὅπως καί τό σύνολο τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας του, κινεῖται στή σφαίρα τῆς ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας, μέ ὀντολογική καί μεταφυσική διάσταση. Ἡ σπουδαιότητα τοῦ ἔργου του βρίσκεται στό γεγονός ὅτι κατέκτησε στή γραφή του ἕνα ἐντελῶς ἰδιαίτερο ὕφος, μέ καταθέσεις παλλόμενες, σφύζουσες καί ὑποβλητικές, πού δημιουργοῦν μιά καθαρά ἐρωτική σχέση τόσο μέ τά πράγματα μέ τά ὁποῖα καταπιάνεται ὅσο καί μέ τόν ἀναγνώστη του.

ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ